

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Катерина Караджова, СУ „ Свети Климент Охридски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'

в област на висше образование Педагогика

професионално направление Педагогически науки

докторска програма Специална педагогика

Автор: Недялка Петрова Гарова

Тема: Сексуално образование при ученици с увреден слух.

Научен ръководител: проф. дпн Дора Лефтерова , ПУ „ Паисий Хилендарски“

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р33-1377 от 20.03. 2019 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема : Сексуално образование при ученици с увреден слух за придобиване на образователната и научна степен 'доктор'

Автор на дисертационния труд е Недялка Петрова Гарова – докторантка в задочна форма на обучение/ към катедра Педагогика и управление на образованието с научен ръководител проф. дпн Дора Лефтерова от ВУЗ ПУ „ Паисий Хилендарски“.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Г-жа Недялка Петрова Гарова има над 41 година трудов стаж, голяма част от който е посветен на децата със слухови увреждания. Тя е магистър по биология и химия, което е добра основа за организиране, провеждане и анализиране на въпроси, свързани със сексуалното възпитание и образование на децата. Допълнително Недялка Гарова има завършена квалификация по сурдопедагогика в СУ „ Св. Кл. Охридски“ и второ ПКС към ЦИУУ на същия университет.

От 1988 година г-жа Гарова започва работа в училището за деца с увреден слух „проф. д-р Ст. Белинов“ като възпитател, а през 1994 година става директор, длъжност, която заема и в момента.

Недялка Гарова има заявени сериозни организационни, социални и компютърни умения и компетенции, както и сериозна подготовка по жестомимичен превод, което ѝ позволява да общува безпроблемно с лица, имащи слухово-речев дефицит.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Въпросите, свързани със сексуалността винаги са вълнували децата и подрастващите. За съжаление обаче дълго време тези въпроси са били тема „табу“ и нито в семейството, нито в училището някой се е заемал с необходимостта до коментира този деликатен проблем. Нещата, свързани със сексуалността се научават от улицата по един доста неприемлив и отблъскващ начин. В контекста на казаното искам да поздравя г-жа Гарова, че е имала смелостта и отговорността да повдигне завесата и направи предмет на своето докторско изследване този сложен казус. Темата е актуална, интересна а поставените задачи с голяма не само научно-теоретична, но и научно приложна стойност.

Сериозните пропуски в познанието на учениците, свързани със сексуалното образование, липсващата сексуална култура, големия брой нежелани бременности и тенденцията за появата на нови полово предаваните инфекции увеличават значимостта на работената тема. Казаното важи с особено голяма сила за онази част от населението, което се нуждае от подкрепа в случая децата с увреден слух

4.Познаване на проблема.

Дисертационният труд има класическа структура. Той е разработен върху 230 страници и включва увод, три глави, дискусия, изводи и препоръки, заключение и списък на използваната литература. Текстовата част е представена от 211 страници, от които 31 диаграми, 7 дендограми и 7 таблици. Списъкът на използваната литература включва 251 заглавия на български, руски, английски и полски езици.

Първата глава е теоретичен анализ на автори и теоретични концепции, имащи отношение към дисертационния проблем. В исторически аспект тук се разглежда феномена „сексуалност“ и „сексуално възпитание“ в неговата многоаспектност, прояви и научни интерпретации.

Достъпно, лаконично и точно са дефинирани компонентите на сексуалността, като идеите на Фройд са сполучливо вплетени в направения теоретичен анализ. В тази част дисертантката представя факторите, под влиянието на които се променят традиционните

нагласи към сексуалното възпитание и лансира идеята за наличието на две основни разновидности на сексологията: медицинско и педагогическо. В процеса на тези анализи г-жа Гарова обосновава научната основа на науката сексология и я свързва със здравното възпитание, като формулира основните му задачи. Успоредно с това в тази част сексуалното образование и възпитание се разглеждат като средство за приобщаването на децата със специални образователни потребности.

Във втората глава се представя дизайна на експерименталното изследване.

Целта и задачите са сполучливо изведени, а хипотезата е логическо следствие от тях. Имам коментар по отношение на първата хипотеза по точно към понятието „целенасочено“. Какво влага авторката в „целенасочено сексуално развитие“. Може би става въпрос за някаква програма с определена цел и задачи. Ако е така би трябвало това да бъде уточнено. Смятам, че втората хипотеза е перфектно формулирана и отразява напълно научните търсения и предположения на авторката

Всички изследвани лица на брой 20 са едностранно или двустранно слухопротезирани, шест от тях имат допълнителни нарушения, т.е. тук става дума за множество увреждания. В изследването са заложили доста променливи като пол, възраст, населено място начин на слухопротезиране; интелект; с едно нарушение или множество увреждания условията на живот(среда). Броят на променливите и съответно анализът(количествен и качествен) на експерименталното изследване предполагат добри и надеждни изводи и препоръки адресирани към доста голяма аудитория.

4. Методика на изследването

Използваната методика е добре подбрана и подходяща за децата със слухови увреждания. Обучаващият експеримент позволява да се направи обстоен качествен анализ, а психологическият въпросник и особено статистико-математическите методи - прецизни количествени интерпретации. Много добро впечатление прави богатството на методите, които е подбрала докторантката. Визирам многообхватността на документалния метод, който е солидна основа за запознаването с изследваните лица и възможност за прецизна обработка на първични данни, получени чрез анкетния метод(психологическия въпросник). Положителен момент на дисертацията е проведеното експериментално обучение в часовете по „биология и здравно образование“, чрез което се представяха проблемите на сексуалното образование. Използваните мобилни устройства подпомагат

възприемането и разбирането на тази специфична информация и попълването на предложената анкета.

Категорично смятам, че използваната експериментална методика е адекватна на поставените цел, задачи и хипотези на изследване.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Един от най-стойностните моменти в дисертацията е трета глава. Тук се предлага цялостен анализ от проведеното изследване. Първичните данни за отделните променливи са онагледени с диаграми, с таблици, което позволява да се визуализират експерименталните интерпретации. В тази част виждаме изследвани параметри, имащи отношение както към познавателната дейност, така и към различните страни на сексуалното възпитание. Положителен момент в докторското изследване е търсенето и намирането на корелации между степента на слухова загуба и стойностите на интелектуалния коефициент, както и характеристиката на речевите нарушения за двата класа(7 и 8). В контекста на казаното ще спомена и сравнителния анализ на резултатите от анкетата за сексуалното възпитание. Анкетата включва 50 въпроса и се попълва на два етапа: преди и след обучението, което позволява да се направи стойностен сравнителен анализ на резултатите. Възможностите са „да, не или няма отговор“ т.е. освен диаметрално противоположните отговори – да или не децата могат и да не отговорят на съответния въпрос. Впечатляващи са резултатите и най-вече факта, че в повечето от случаите на сравнение имаме статистически значими разлика. Интересен материал за анализ се получава и в случаите когато изследваните лица не дават твърд отговор да или не. Обяснението, което прави докторантката е, че част от новите понятия, въведени в часовете по сексуално възпитание са без жестови еквивалент, което затруднява усвояването им, а оттам и формирането на адекватна позиция по въпросите, включени в анкетата. Това от своя страна поражда необходимостта от създаването на нови знаци и жестове, които да улеснят възприемането на новите понятия. Включването на клъстърен анализ и представянето на дендрограмите нагледно показват наличните познания преди и след обучението.

Смятам, че въпросите са подбрани коректно, а резултатите могат да се използват като ориентир за сексуалното образование в перспективен план.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приемам реалността на описаните приноси. Недялка Гарова ги обособява в две групи: Теоретични и научни приложни приноси. Дадени са в обобщен вид, но очертават контурите на ползите от сексуалното образование и в перспективен план визират необходимостта от промяна на съществуващите практики в училище.

Ще добавя или по-точно ще анализирам някои от тях, които според мен демонстрират зрелостта и значимостта рецензирания труд:

1. Многообхватност и разнопосочност на анализите.

- докторантката прави пълен качествен анализ на резултатите от обучаващия експеримент по посока на всички променливи, включени в изследването;
- количествен – статистически анализ, чрез който установява значими статистически значими разлики;
- клъстърен анализ – чрез представените дендрограми представя съществени характеристики и закономерности на анализирания променливи;
- сравнителен анализ – сравнява изследваните параметри за различните групи изследвани лица и други;

2. Проведеното експериментално обучение променя ценностната система на изследваните лица, което подпомага формирането на отговорно сексуално поведение;

3. Лансиране на необходимостта от сексуално здравно възпитание в училище, за да се преодолеят предразсъдъците и срама, че сексът е нещо срамно и за него не трябва да се говори;

4. Призив за промени на учебните планове и учебни програми с цел включване на дисциплини, които да подпомагат формирането на сексуално отговорно поведение;

5. Сериозен приносен момент е факта, че анкетата се предлага и провежда под формата на обучаващ експеримент, което позволява да се наблюдават и анализират доста параметри от гледна точка на това дали се предлага преди или след експерименталното обучение;

6. Иновациите, свързани със създаването на нови жестове, включване на мобилни технологии и създаването на нови QR-кодове, които ще подпомогнат сексуалното образование на децата със слухов дефицит;

7. Авторският въпросник, който се предлага в анкетата подпомага формирането не само на сексуалното възпитание, но и на другите компоненти от познавателната дейност на децата със слухови увреждания най-вече на вербалните и невербалните форми на комуникация;

8. Предложение за нов интерактивен модел на обучение, при който учениците работят като пълноправни участници и се създават предпоставки за развитие на креативността, емоционалността, обогатяване на социалните им умения и се лансират нови стратегии за решаване на различни житейски ситуации.

9. Възможност за приложение на този иновативен модел и към другите групи деца със СОП, а защо не и при деца без увреждане.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Недялка Гарова има направени 5 публикации, свързани с дисертационната тема. Три от тях са от участия в международни конференции, а две са публикувани в български печатни издания. Като брой, форма и съдържание напълно отговарят на изискванията за допускане до публична защита.

9. Лично участие на докторанта(ката)

Смятам, че г-жа Гарова сама е провела дисертационното си изследване. Още повече, че тя работи като директор в училище за деца с увреден слух. Така, че получените резултати и описанията приноси са лично нейно постижение и заслуга.

10. Автореферат

Авторефератът е разработен върху 62 страници и представя в лаконичен вид разработената дисертация. Той е направен според изискванията и отразява точно и обективно резултатите описания в дисертационния труд.

11. Критични забележки и препоръки

1. Не смятам, че шестте деца с множество увреждания, включени в анкетата са адекватни на зададените въпроси в анкетата. Въпросникът е дълъг, което предполага нормално интелектуално развитие;

2. Бих препоръчала на г-жа Гарова да популяризира новосъздадените 21 жестови знака и да помисли за по-сериозна публикация, чрез която да покаже иновационните моменти в своята докторска дисертация.

12. Лични впечатления

Надялка Гарова е един утвърдил се специалист в областта на специалната педагогика. Трудът, който тя е разработила отразява нейните научно-теоретичните търсения и желанието ѝ те да бъдат материализирани в практиката. Смятам, че това е един дългогодишен труд със сериозни приложения в перспективен план.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Разработената дисертация отговаря на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на факултета по педагогика и управление на образованието.

Дисертационният труд показва, че докторантката притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Ето защо с убеденост давам своята положителна **оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Недялка Петрова Гарова в област на висше образование: Педагогика, професионално направление Педагогически науки, докторска програма Специална педагогика.

20.04. 2019 г.

Рецензент:

проф. д-р Катерина Караджова

